

KONFERENCIJA „VIENINGA, LAISVA IR TAIKI EUROPA – 2040“

Atkurtos Lietuvos Respublikos tarptautinio pripažinimo ir narystės Jungtinių Tautų Organizacijoje 25-ųjų metinių proga Užsienio reikalų ministerija 2016 m. rugsėjo 15 d. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmuose surengė konferenciją „Vieninga, laisva ir taiki Europa – 2040“. Konferencijoje diskutuota apie reikšmingiausius Lietuvos užsienio politikos įvykius, dabartinius iššūkius Europai bei galimus ateities scenarijus. Renginys subūrė apie 30 intelektualų, akademikų, politikų, analitikų ir diplomatų iš daugiau nei 10 šalių.

Konferencija pradėta Lietuvos Respublikos Prezidentės Dalios Grybauskaitės ir užsienio reikalų ministro Lino Linkevičiaus sveikinimais. Jungtinių Tautų generalinio sekretoriaus Ban Ki-moon sveikinimo kalbą Lietuvai perdavė Jungtinių Tautų biuro Ženevoje generalinis direktorius Michael Møller. Įžanginę kalbą sakė Lietuvos Aukščiausios Tarybos (Atkuriamojo Seimo) Pirmininkas prof. Vytautas Landsbergis.

Pranešėjai aptarė esamą situaciją Europoje ir Lietuvos vaidmenį joje. J.E. Dalia Grybauskaitė, Lietuvos Respublikos (LR) Prezidentė, ir Linas Linkevičius, LR užsienio reikalų ministras, pabrėžė vienybės Europoje svarbą ir Lietuvos pasiryžimą imtis aktyvesnio vaidmens šioje srityje. Pasak J. E. D. Grybauskaitės, „Lietuva tiki Europa ir gerai supranta, kad tik nuo mūsų pačių priklausys, kokia ji bus, kaip sugebėsime rasti bendrą kalbą.“

Prof. V. Landsbergis pabrėžė, jog Europa vis dar nėra nei laisva, nei taiki, palygino ją su „aklais kačiukais, kurie susiduria su žiurkėmis“ (referuodamas į Europos santykius su Rusija) ir pasiūlė skirti didesnę dėmesį Europos vienybės ir minkštosios galios pajėgumų didinimui. M. Møller akcentavo mažų valstybių, kuriant vieningą Europą, svarbą.

PREZIDENTŲ DISKUSIJA: REGIONAS, EUROPA IR PLAČIAU

Specialioje Lietuvos ir Lenkijos prezidentų diskusijoje, kurią moderavo Europos Parlamento pirmininko patarėjas Arnoldas Prancėvičius, Prezidentas Valdas Adamkus ir Prezidentas Aleksander Kwaśniewski aptarė svarbiausius Lietuvos ir Lenkijos vidaus bei užsienio politikos aspektus savo prezidentavimo metu, padėtį Ukrainoje ir davė patarimų Europos Sąjungos (ES) lyderiams.

A. Kwaśniewski, paklaustas, ką jis laiko savo didžiausiu pasiekimu akcentavo Lenkijos demokratinių institucijų ir konstitucijos stiprinimą, Lenkijos narystę ES ir NATO, Ukrainos nepriklausomybę. A. Kwaśniewski pabrėžė, kad 2004 m. NATO plėtra turėtų būti laikoma tikrąja Antrojo pasaulinio karo ir Molotovo – Ribentropo pakto pabaiga. Tuo pačiu metu jis apgailestavo, kad Lenkijos pastangos remti demokratiją Ukrainoje nebuvo visiškai rezultatyvios, nes „deja, ukrainiečiai laikui bėgant tas pastangas iššvaistė.“

V. Adamkus pažymėjo, kad per dvidešimt penkerius metus Lietuva įrodė, kad ji nori įgyvendinti laisvės ir demokratijos principus, gali būti pavyzdys Ukrainai, nes būtent „su teisingais tikslais ir idėjomis galima laimėti“. Savo didžiausiais laimėjimais Prezidentas įvardino Lietuvos narystę NATO ir ES, Lietuvos ir Lenkijos iniciatyvą mesti iššūkį Rusijai Ukrainoje ir Gruzijoje.

Aptardami Europos strategiją dėl Rusijos ir Ukrainos Prezidentai pabrėžė dvi problemas: ES fragmentaciją ir sudėtingą Ukrainos vidaus padėtį. A. Kwaśniewski nurodė, kad ES turėtų sutelkti dėmesį į vienybės išlaikymą organizacijoje bei pabrėžė, jog Ukrainos institucijos tam tikras iniciatyvas vykdo per lėtai (Ukrainos parlamentas priima tik 40 proc. Vyriausybės pasiūlytų įstatymų).

A. Kwaśniewski ir V. Adamkus teigė, kad ES lyderiai ir toliau turėtų kovoti dėl pagrindinių vertybių, kuriomis ES esmė buvo grindžiama nuo pat pradžių. Taigi ES turėtų išlaikyti tapatybę ir kultūrą.

SESIJA: GLOBALIOS TVARKOS IR SĄRANGOS PERSPEKTYVOS

J. Em. Kardinolas Peter Turkson, buvęs Jungtinės Karalystės užsienio reikalų ir gynybos ministras seras Malcolm Rifkind, ekonomistas, Nobelio premijos laureatas prof. Robert J. Shiller, buvęs Danijos užsienio reikalų ministras Uffe Ellemann-Jensen, „Chatham House“ Rusijos ir Eurazijos programos mokslinė bendradarbė Lilia Shevtsova ir „The American Interest“ leidėjas bei vykdytysis direktorius Charles Davidson diskutavo apie galios balanso pokyčius, tarptautinės teisės principų laikymąsi, didelį dėmesį skirdami Rusijai ir jos politikos pasekmėms.

J. Em. Kardinolas P. Turkson atkreipė dėmesį į globalėjančią Europą ir pasiūlė reaguoti į globalizaciją skatinant Europos šalių vienybę. Prof. R.J. Shiller pažymėjo, jog globaliame kontekste rusai pernelyg nesiskiria nuo kitų Europos tautų ir pabrėžė, jog politikų naudojami istoriniai naratyvai skatina priešišumą ir yra pavojingi. Seras M. Rifkind pabrėžė, jog būtų neteisinga teigti, kad pasaulis stovi ant naujo Šaltojo karo slenksčio, nes šiuo metu nėra Masinio naikinimo ginklų panaudojimo pavojaus. Vis dėlto, pasak M. Rifkind, Ukrainos krizė parodė, jog Rusija negerbia tarptautinės teisės. Jis pabrėžė, jog Europos šalys turėtų dėti daugiau pastangų siekdamas pabrėžti, kad teisinė valstybė yra visuotinė, o ne tik Vakarų vertybė. Uffe Ellemann-Jensen, referuodamas į žiniasklaidos vaidmenį politikoje, akcentavo vidinių iššūkių svarbą: „Mes turime prisiminti, kad mūsų institucijoms grėsmė gali kilti ne tik iš išorės, bet ir iš vidaus.“ Ch. Davidson akcentavo kleptokratijos keliamą grėsmę. Anot jo, priešiški autoritariniai režimai ir kleptokratija yra didžiausias iššūkis liberaliai tvarkai.

L. Shevtsova nurodė du iššūkius Europai. Ji teigė, kad, viena vertus, liberali visuomenė (pavyzdžiui, JAV) jau neatrodo kaip pavyzdys: „Kartais jie panašūs į Rusiją“. Tuo tarpu Rusijos „silpnumas tampa jos jėga.“ Rusija nėra pajėgi susitvarkyti su savo vidaus problemomis ir nori, kad Vakarai priimtų Rusijos žaidimo taisykles. Todėl Vakarų šalių pastangos įtraukti Rusiją į bendradarbiavimą tokiu būdu siekiant užkirsti kelią vidaus neramumams Rusijoje yra klaida.

SESIJA: QUO VADIS, EUROPA?

Kokių politikos priemonių turėtų imtis ES, siekdama kuo geriau reaguoti į dabartinius iššūkius? Ši klausimą aptarė Štefan Füle, buvęs ES plėtros ir kaimynystės politikos komisaras, prof. Wolfgang von Stetten, buvęs Vokietijos Bundestago narys, Juri Luik, buvęs Estijos užsienio reikalų ir gynybos ministras, Volodymyr Ohryzko, buvęs Ukrainos užsienio reikalų ministras, Tornike Gordadze, buvęs Gruzijos europinės ir euroatlantinės integracijos valstybės ministras, Žaneta Ozolina, Latvijos universiteto profesorė. Sesią moderavo Vivien Pertutsot, Prancūzijos tarptautinių santykių instituto (IFRI) Briuselio padalinio vadovas.

Š. Füle pabrėžė, jog ES reikia efektyvesnio ES vidaus krizių sprendimo mechanizmo. Jis siūlė ES klausimus visų pirma spręsti vietiniu (valstybių), o tik po to ES lygmeniu; suteikti didesnes galias ES narėms. Prof. W. von Stetten ir V. Ohryzko pabrėžė, kad kovodama su dabartiniais iššūkiiais ES turėtų didžiausią dėmesį skirti ekonominiams klausimams ir vertybėms. J. Luik akcentavo būtinybę ES biurokratinių struktūrų personalą sumažinti 10 proc. ir siūlė į ES tobulinimo procesą įtraukti Europos intelektualus.

T. Gordadze manymu, ES turėtų išlaikyti atvirų durų politiką, palaikyti dialogą su Turkija. Jis taip pat pabrėžė, jog pastaruoju metu ES stokoja ambicijų. Ž. Ozolina akcentavo, kad Europai reikia aiškiai apibrėžtų tikslų ir lyderystės. Profesorė pabrėžė, jog Europa nuolat gyvena priešrinkiminėmis

ir porinkiminėmis nuotaikomis, kurios naudojamos kaip pretekstas nesiimti rimtų veiksmų ES klausimams spręsti.

LIETUVOS UŽSIENIO REIKALŲ MINISTRŲ FORUMAS. LIETUVA TARPTAUTINĖJE POLITIKOJE: 25 ATKURTŲ DIPLOMATINIŲ SANTYKIŲ METAI

Užsienio reikalų ministrai Linas Linkevičius, Algirdas Saudargas, Antanas Valionis, Petras Vaitiekūnas, Vygaudas Ušackas, Audronius Ažubalis dalinosi įspūdžiais apie svarbiausius dalykus, kurie įvyko jų veiklos metu, ir diskutavo apie Lietuvos užsienio politikos ateitį. Forumą moderavo Rita Miliūtė, Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos žurnalistė.

A. Saudargas kaip svarbiausius įvykius jo veiklos metu nurodė Lietuvos užsienio reikalų ministerijos sukūrimą ir tęstinumą.

A. Valionis akcentavo keletą įvykių: Lietuvos nepriklausomybės paskelbimą, SSRS kariuomenės iš Lietuvos teritorijos išvedimą ir paraišką narystei NATO. Jis taip pat iškėlė keletą svarbių klausimų, į kuriuos Europos šalys turėtų sau atsakyti: ar Europa turi interesų, dėl kurių verta aukotis? Ar Europa tinkamai įvertina dabartines aktualijas? A. Valionio nuomone, svarbiausi iššūkiai Europai šiuo metu yra: BREXIT, pabėgėlių krizė, populiarėjantis nacionalizmas Europoje, ES politikų politinės valios trūkumas santykiuose su Rusija.

P. Vaitiekūnas nurodė, jog svarbiausi iššūkiai Lietuvai šiuo metu yra Astravas (Lietuva turi mobilizuoti Europą), Ukraina (Lietuva turi padėti Ukrainai ir priversti Rusiją prisiimti atsakomybę), BREXIT (pagrindinis Lietuvos interesas – kad BREXIT derybose kuo daugiau Britanijos liktų ES).

V. Ušackas pabrėžė, jog Lietuva turi dėti daugiau pastangų bandydama paaiškinti ES, kad tarp Vakarų ir Rusijos egzistuoja fundamentalūs skirtumai. A

A. Ažubalis akcentavo, jog politikai turi suvokti, kad kalbėti apie būtinybę reformuoti ES – dar nereikia būti euroskeptiku. Jis nurodė keletą Lietuvos užsienio politikos uždavinių: politinius sprendimus turi priimti ne ES biurokratai, o nacionaliniai atstovai; Lietuva turi „išgryninti“ užsienio politikos viziją dėl Lenkijos ir Šiaurės šalių; Lietuva turi didinti savo komandą Vašingtone ir siekti įtvirtinti savo požiūrį tarp JAV piliečių.

L. Linkevičius nurodė du iššūkius Lietuvos užsienio politikai: BREXIT ir ES vertybės (ar Europos šalys yra pasiruošusios ginti europietiškas vertybes). Pasak L. Linkevičiaus, šiuo metu Lietuva turi šiuos strateginius prioritetus: ekonominė diplomatija, vertybinė užsienio politika, funkcionalios NATO ir ES, regioninė politika.